

Jugoslavije i serije pratećih ratova, ova knjiga se bavi podjednako važnim, ali danas više aktualnim pitanjima – stanjem poslijeratnog bosanskog društva. Autori svoje tekstove baziraju na informacijama prikupljenim inovativnim terenskim istraživanjem, te ih prezentiraju u seriji poglavlja koja se odnose na najaktuelnije teme poslijeratne Bosne i Hercegovine. Podijeljena na tri djela, koji iznova osporavaju često korištene termine kao što je ‘etnicitet’, ‘stare mržnje’, i ‘protektorat’, ova knjiga pokazuje, i to na ubjedljiv način, da se ratna sjećanja ne mogu svesti na srpsku, bošnjačku, i hrvatsku verziju, i da ona nisu tako jednoobrazna i neosporiva kao što neki misle.

Prvi dio o ‘etnicitetu’ se odnosi na društvene i kulturološke realnosti Bosne i Hercegovine. Poglavlja u ovom dijelu pojašnjavaju da su nakon ratnog iskustva i etničkog čišćenja, etno-nacionalne kategorije postale strožije, prodrle u mnoge aspekte života, te su se čak više primakle religijskim institucijama. Pojašnjavajući to, ovaj dio knjige pokazuje da je etno-nacionalna identifikacija i dalje veoma promjenljiva i osporiva tema u savremenoj Bosni i Hercegovini. Od naročite vrijednosti u ovom dijelu knjige, je sposobnost autora da otkriju kako je jedan broj ratno-vezanih kategorija bio iskorišten od strane nacionalističkih partija i kako u kritičnoj ekonomskoj situaciji kuće, poslovi, kao i brojne druge beneficije su dijeljene zavisno od ratnih uloga.

Drugi dio knjige nazvan ‘stare mržnje’ se odnosi na ratna sjećanja. Fokusira se na metode sjećanja prošlosti i na komemoracije žrtava. Javni spomenici, zvanični i nezvanični komemorativni događaji, privatni običaji i lične priče, ovdje su analizirane. Posvećena je pažnja ‘sukobu’ sjećanja kao i raznim ‘kontra komemoracijama’ koje proizilaze iz činjenice da različite etno-nacionalne grupe često imaju dijametralno različite verzije istog događaja. Jedan takav primjer je elaborirana studija komemoracije genocida u Srebrenici, gdje je Vojska Republike Srpske ubila više od 8.000 Bosanskih muslimana (Bošnjaka). Pravnu kvalifikaciju ovog djela kao genocid (p.146) nesumnjivo je dao Međunarodni krivični tribunal za bivšu Jugoslaviju (ICTY). Autor tog teksta, Ger Duijzings, opisuje da Republika Srpska to odbija priznati, zato što ‘srpsko priznanje masakra potencijalno potkopava legitimitet Republike Srpske’ (p.164) i kako su u pokušaju da se ospori i minira komemoracija u Srebrenici, srpske grupe razvile svoju kontra-komemoraciju u bližnjoj Kravici, samo jedan dan nakon komemoracije 11-og jula.

Treći dio se odnosi na ‘protektorat’ i sveukupnu ulogu međunarodne zajednice u Bosni i Hercegovini. Ponovno, autori ove sekcije pokazuju izvanredno poznavanje lokalne situacije, naročito kad spominju formiranje ‘transnacionalne elite’ sačinjene od međunarodnih radnika kao i lokanih zaposlenika u raznim međunarodnim organizacijama. Ovi članovi transnacionalne elite su stvorili, ono što se u brojnim slučajevima može smatrati paralelni svijet, imajući svoje posebne bankarske sisteme, obezbjeđenje, zdravstveno osiguranje, transport i druge privilegije, koje im dopuštaju da ostanu van bosanske realnosti (p.267). Ovaj dio knjige sadrži nekoliko ocjena prisustva i uloge ‘međunarodne zajednice’. Kimberly Coles, kao primjer, navodi da: “Bez obzira na njihov profesionalni rad u kreiranju i reformisanju državnih institucija, privatizacije ekonomije ili obuke policajaca, međunarodni (radnici) nisu duboko uključeni, niti zaokupljeni bosanskom državom. Oni (međunarodni radnici) generalno nisu učestvovali u pružanju usluga bosanskom društvu, niti su, u više slučajeva, bili subjekti njenih regulatornih mehanizama” (str.266).

Mnogi termini koji zvuče svakodnevni prosječnom strnom čitaocu nose kompletno drukčije konotacije u lokalnom kontekstu. Autori ove knjige između ostalog naširoko diskutuju termine korištene u ratu kao što je ‘normalnost’ (p.39) i ‘imitacija života’ (str.55) kao i ‘novi-Musliman’ i ‘aprilski-Muslimani’ (str.46), ‘Sarajlije’ (str.60), i ‘došljaci’ (str.66). Ono što je zapanjujuće u ovoj sekciji je sposobnost (zapadnih) autora da iznesu uvide u antagonizam koji postoji među članovima iste (Bošnjačke) etničke grupe, kao npr. Sarajlije i došljaci. Ovo su široko poznate činjenice i lahko shvaćene od strane većine Sarajlija, ali one mogu zahtijevati skrupulozan napor stranim istraživačima da shvate stvarno značenje ovakvih i sličnih termina i da razumiju korijenje antagonizma koji proizlazi iz njih i zbog toga ovakve opaske zaslužuju svaku pohvalu.

Nekoliko nedostataka ove knjige se odnosi na neke nedosljednosti i zanemarenosti. Vezano za nedosljednost, termin ‘Bošnjak’ bi trebao biti korišten kroz cijelu knjigu. Međutim, u Poglavlju 5 napisanom od strane Torsten Kolind (str.123), ‘Bošnjaci’ su oslovljeni jednostavno kao ‘Muslimani’. Biti musliman je vjerska afilijacija, a ne i nacionalna. Istina je da su za vrijeme socijalističkog perioda jugoslovenski ‘Muslimani’ bili kategorisani kao nacionalna grupa, međutim od ponovnog uvođenja termina ‘Bošnjak’ 1993. godine to više nije slučaj. Drugi nedostatak ove knjige se odnosi na jedan propust, a

to je, da iako knjiga posvećuje pažnju bošnjačkim povratnicima u Federaciji (kao npr. na str.123) i povratku Bosanskih Srba u Sarajevo (str.79), nema pažnje posvećene situaciji povratka Bosanskih Hrvata i Bošnjaka Republici Srpskoj sa čije teritorije su etnički očišćeni.

I pored ovih manjih omaški ovo je odlična knjiga, i jedna od vrijednijih knjiga napisanih o poslijeratnom bosanskom društvu i problemima s kojima se susreće. Visoko se preporučuje bilo kojem čitaocu, naorčito stranim istraživačima, koji želi imati uvid u poslijeratnu situaciju i svakodnevne prepreke i poteškoće s kojima se sva tri konstitutivna naroda u ovoj zemlji suočavaju.

Harun KARČIĆ

METODOLOGIJA PEDAGOŠKOG ISTRAŽIVANJA

VLADIMIR MUŽIĆ, “METODOLOGIJA
PEDAGOŠKOG ISTRAŽIVANJA”, ZAVOD ZA
IZDAVANJE UDŽBENIKA, SARAJEVO, 1973.

Knjiga “Metodologija pedagoškog istraživanja”, istaknutog autora Vladimira Mužića, nadopunjeno je izdanje 1973. godine; osnovni joj je cilj da prosvjetnim radnicima, koji se žele baviti naučno-istraživačkim radom, pruži elementarne informacije o problematiki pedagoškoga istraživanja, kao i primjenom u rješavanju problema kako odgoja, tako i obrazovanja, što zahtijeva naučni pristup problemu. Cijela knjiga je podijeljena na tri dijela i to:

I dio se odnosi na opće probleme metodologije u pedagogiji;

II dio se odnosi na postupke i instrumente prikupljanja podataka;

III dio se odnosi na statističke postupke u pedagoškom istraživanju, te na kraju knjige, kao dodatak I i II je literatura, zatim registar i predmetni registar.

Ova knjiga se sastoji od 664 stranice, prvi dio knjige je sastavljen od 14 poglavlja, drugi dio se sastoji od sedam poglavlja, treći dio se odnosi na statističke postupke, te na kraju knjige se nalazi izuzetno bogata literatura, koja broji preko 200 jedinica, što ujedno pokazuje koliki je značaj ove knjige. S obzirom na “bogatstvo” knjige, posebno u vezi s metodološkim pojavama koje se pojavljuju, vrlo često su dati kao registri radi vašeg snalaženja, na kraju knjige. Na neki način, ova se knjiga odvaja od drugih knjiga, iz prostog razloga što većina poglavlja završava zadacima za vježbu, a povratne informacije se nalaze na kraju knjige u Dodatku II. Autor poklanja

veliku pažnju i sinonimima, tako da je i na taj način izbjegao nesporazum u korištenju knjige.

Monografija "Metodologija pedagoškog istraživanja" predstavlja veliki značaj za metodologiju pedagogije. Vladimir Mužić je na sebi svojstven način predstavio jednu vrlo složenu materiju i dao na raspolaganje kako prosvjetnim radnicima, tako i svima drugima koji žele da se bave metodologijom i naučno-istraživačkim radom. Ovo je vrlo istaknuto djelo, djelo koje za prosvjetne djelatnike znači sve, jer bez ovakve materije može se sa punim pravom reći, metodologija istraživanja bi bila "siromašna". Ovo djelo je na neki način i olakšanje za istraživače (prosvjetne djelatnike). Prvih 14 poglavlja, na izvjestan način, prosvjetnom radniku, početniku u naučno-istraživačkom radu pružaju neke opće informacije vezane za intelektualnu aktivnost kojom će se baviti. Prvo poglavlje sadrži pojam metodologije pedagogije, drugo poglavlje se odnosi na historijski razvoj. Kao i mnogi istraživači i ovaj autor posebno naglašava činjenicu da istraživač treba posjedovati određene osobine. No, svako ko se želi baviti istraživanjem bilo koje vrste mora da poznaje područje koje istražuje, mora biti svjestan vlastite sposobnosti. Istrajnost je jedan od ključnih momenata pri istraživanju, jer je istraživanje dugotrajan proces, hrabrost, odnosno sposobnost planiranja, tako istraživanja, do samih rezultata, kako navodi autor. Poglavlje koje nam govori o vrstama pedagoških istraživanja, te etape pedagoškog ispitivanja, kojih ima sedam. To su slijedeće etape:

1. izbor problema istraživanja
2. izrada projekta istraživanja
3. sakupljanje podataka
4. obrada podataka
5. interpretacija rezultata
6. objavljivanje izvještaja o istraživanju
7. praktična primjena novih spoznaja do kojih se došlo istraživanjem, koje navodi, a potom i razrađuje.

Nakon što se izvrši izbor problema, prelazi se na razradu projekta, a potom daje prikaz metoda pedagoškog istraživanja prema kriterijumu: da li se ispituju ili ne ispituju uzročno-posljedične veze? On metode dijeli na deskriptivne i kauzalne (eksperimentalne i neeksperimentalne). U ovom dijelu ne obrađuje se treća i četvrta etapa, nego se odmah prelazi na interpretaciju podataka ukazujući na razliku između analize podataka i interpretacije. Potom slijedi poglavlje o pisanju izvještaja o istraživanju, priprema rukopisa za štampu, da bi se došlo do etape istraživanja, odnosno primjena rezultata istraživanja, a posljednje poglavlje nosi naziv: Uloga prosvjetnog radnika praktičara u pedagoškom istraživanju.

U drugom dijelu knjige autor se usmjerio na razradu postupaka i instrumenata koji su potrebni prosječnom radniku prilikom prikupljanja podataka. I postupci i instrumenti su zajedno razrađeni kroz ova poglavlja, a na samom početku autor razrađuje metrijske karakteristike instrumenata o kojima se treba voditi računa (valjanost, pouzdanost, osjetljivost, diskriminaciona vrijednost zadataka, baždarenost, praktičnost i ekonomičnost). Potom, obrađuje postupke: rad na dokumentaciji, sistemsko promatranje, intervjuiranje, anketiranje, testiranje, procjenjivanje i prosuđivanje.

Treći dio knjige nosi naziv: Statistički postupci u pedagoškom istraživanju. U ovom dijelu se obrađuju načini obrade podataka, koji su prikupljeni postupcima i instrumentima. Prvo poglavlje se odnosi na informacije o pedagoškoj statistici i mjernim granama, kao i o osnovnim pojmovima pedagoške statistike – statistička masa, statistička jedinica, obilježja jedinica. Ostala poglavlja imaju za cilj da čitaocu objasne kako da sredi prikupljene podatke, koje su tehnike i etape sređivanja podataka i kraj knjige se odnosi na metodu uzorka (dva posljednja poglavlja).

Mejrima TAJAR

KAKO NASTAJE NAUČNO DJELO

MIDHAT ŠAMIĆ, "KAKO NASTAJE NAUČNO DJELO", UVOĐENJE U METODOLOGIJU I TEHNIKU NAUČNOISTRAŽIVAČKOG RADA – OPĆI PRISTUP, IP "SVJETLOST", SARAJEVO, 2003.

Ova knjiga je, prije svega, plod iskustva i razmišljanja o raznim etapama i problemima procesa nastajanja jednog naučnog djela, o metodama i tehnicima naučnoistraživačkog rada, u kojoj autor pišući ju koristi u manjoj ili većoj mjeri, idejama i podacima drugih, namijenjena je mladim naučnicima, stručnjacima humanističkih nauka, naravno onima koji rade doktorate i magistarske teze.

Prije svega, knjiga sadrži 184 strane, XIII poglavlja sa 31 podnaslovom. Prvi dio se odnosi na naučnoistraživački rad, metodu i djelo. Ono čega se dotiče Šamić u svom djelu jeste granica između naučnog i stručnog rada, ali on podvlači kako ni to nije lako razdijeliti, te napominje kako je nužno pažljivo razmatranje i ispitivanje.

U ovom djelu autor govori o nauci, njenom osnovnom značenju, o traganjima za činjenicama, o naučnom radu, te nam objašnjava tri osnovna metoda u naučnoistraživačkom radu i to: eksperimentalni metod, historijski metod i normativni metod, te o osobinama naučnog rada i izradi istog.

Drugi dio se odnosi na izbor teme istraživanja – nije ni lak ni jednostavan, on predstavlja iscrpnost i sistematičnost, te kako nema ni dobrih ni loših tema za istraživački rad.

Traganje za dokumentacijom je treći dio Šamićeva rada, jedan je od vrlo bitnih, sa punim pravom može se reći, dio bez kojeg nema naučnog rada, kao što je i bibliografija.

Četvrti dio odnosi se na prikupljanje građe za naučni rad. Ona može otpočeti sa manje ocrtanim, tačnim ili netačnim idejama i hipotezama o temi. Čak se može i otpočeti sa izvjesnom svrhom. Hipoteza je od naročitog značaja u eksperimentalnim naukama. Čitanje i pisanje imaju poseban značaj, pisanje zabilježaka. Otuda je neophodno i savladati tehniku pravljenja bilježaka i služenja njima i ovdje i bilo drugdje. U svemu je važno postupati po pravilima, kao što nam i Šamić u svom djelu nalaže.

Peti dio se odnosi na organizaciju i raspored prikupljanja građe. Autor napominje kako je vrlo bitno da plan građe ne bude suviše kompliciran, ako ne može da bude jednostavan. Peti dio autor ostavlja na redigovanje rukopisa – ni najdarovitiji, najveći pisci i naučnici nisu preko noći postali ono što su, ili su takvi pisci vrlo rijetki. Ali pismena obrada naučnog istraživanja predstavlja uglavnom težak posao. Dijelovi knjige su vrlo bitni, što nam autor ukazuje u petom dijelu.

Sedmi dio se odnosi na dokumentarnu podlogu rukopisa. Odnosi se na tri vida dokumentacije i to: citati, podložne napomene i bibliografija.

Osmi dio se odnosi na gramatičke korektnosti i odluke. Izbor riječi je jedan od bitnih momenata, jer njima saopćavamo činjenice i misli, ne samo riječi već i cijelu strukturu rečenice, struktura paragrafa, a posebno mjesto zauzima gramatička pismenost, stil i jezik.

U devetom dijelu autor se bazirao tehničku izradu i štampanje rukopisa. Tehnička obrada u prvom dijelu treba da bude štampanje, jer se naučnim radom smatra tek onda kada je odštampan. Šamić daje mjesto i vrstama pisama, ocjena, izlaganje kandidata, kritičke primjedbe i pitanja referenata. Jedanaesti dio autor je ostavio za priručnike, jer svi oni koji žele da se bave naukom trebaju da poznaju priručnike.

Na dvanaesto mjesto Šamić stavlja literaturu, dodatak, lična imena, pogovor, koncepcija teksta, računarsku opremu.

Sve načine za izradu naučnoistraživačkog rada koje smo spomenuli moraju poznavati svi oni koji žele da se bave naukom, jer bez nauke nema ni prakse, što nam je istaknuto autor ustvari htio da kaže.

Mejrima TAJAR